اخبار و اسناد
کلنل علینقی وزیری

در مطبوعات عصر قاجار و پهلوی
و آرشیو اسناد ملی

(ویراست دوم)

به کوشش

مهدی نورمحمدی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۴۰۱

فهرست

مقدمه ۱۵

اخبار ۲۹

۱. اعلان فروش «دستور تار» وزیری در مجلهٔ ایرانشهر ۳۱
۲. نوشتهٔ وحید دستگردی دربارهٔ وزیری در مجلهٔ ارمغان ۳۱
۳. اشارهٔ کمالی به وزیری در مقالهٔ «فضل و هنر ...» در شفق سرخ ۳۲
۴. اعلان افتتاح مدرسهٔ عالی موسیقی توسط وزیری در شفق سرخ ۳۶
۵. اعلان افتتاح مدرسهٔ عالی موسیقی در خیابان نادری، کوچهٔ ابوالقاسم شیروانی ۳۸
۶. اعلان تغییر محل مدرسهٔ عالی موسیقی، از خیابان نادری به خیابان منوچهری ۳۸
۷. ساخت «مارش ایران» توسط وزیری برای قشون ایران، به افتخار سردار سپه ۳۹
۸. ساخت «مارش مدارس» توسط وزیری برای شاگردان ابتدایی و متوسطه ۴۱
۹. تشکر وزیری از دوستان بابت تفقد و دلجویی آنان در فوت پدرش ۴۲
۱۰. چاپ خبر مسافرت وزیری به خارج از شهر در ایام نوروز ۱۳۰۴ ..... ۴۲
۱۱. اعلان جلسات هفتگی کلوپ موزیکال در روزنامهٔ شفق سرخ ۴۳
۱۲. اشارهٔ منوچهر وارسته به کلنل وزیری در مقالهٔ «موسیقی چیست» در شفق سرخ ۴۳
۱۳. آگهی کنسرت‌های چهارگانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی در تیر ۱۳۰۴ ..... ۴۶
۱۴. آگهی کنسرت‌های چهارگانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی در تیر ۱۳۰۴ ..... ۴۹
۱۵. اعلان برگزاری کنسرت‌های چهارگانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ ایران ۵۰
۱۶. اعلان کنسرت‌های سوم و چهارم مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ ایران ۵۱
۱۷. مقالهٔ عارف قزوینی علیه وزیری بعد از کنسرت‌های چهارگانهٔ مدرسهٔ موسیقی ۵۱

۱۸. انتقادی به سخنان عمیدالملک حسابی در شب چهارم کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی ۵۸
۱۹. اعلان پذیرش کلاس جدید مخصوص شاگردان مدارس در مدرسهٔ عالی موسیقی ۵۹
۲۰. پذیرایی کلوپ موزیکال از اعضای خود در روزهای سه‌شنبه ۶۰
۲۱. مقالهٔ علی دشتی دربارهٔ وزیری و مدرسهٔ عالی موسیقی در مجلهٔ آینده ۶۰
۲۲. اعلان افتتاح کلاس خطابت در مدرسهٔ عالی موسیقی ۶۴
۲۳. تصمیم مدرسهٔ عالی موسیقی برای اجرای کنسرت به نفع ساخت مقبرهٔ فردوسی ۶۵
۲۴. اعلان کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی برای ساخت مقبرهٔ فردوسی ۶۵
۲۵. به تعویق افتادن کنسرت برای ساخت مقبرهٔ فردوسی ۶۶
۲۶. اعلان چاپ چهار کنفرانس وزیری دربارهٔ موسیقی در یک جزوه ۶۶
۲۷. اعلان اجرای کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی برای ساخت مقبرهٔ فردوسی ۶۷
۲۸. کنسرت رایگان مدرسهٔ عالی موسیقی برای بهترین شاگردان مدارس ۶۷
۲۹. نقدی بر کنسرت وزیری و مدرسهٔ عالی موسیقی به امضای «مستمع» ۶۸
۳۰. اطلاع‌رسانی دربارهٔ کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی توسط سعید نفیسی ۷۲
۳۱. مقایسهٔ کنسرت سالن بلدیه با کنسرت وزیری در مدرسهٔ نظام با امضای «مستمع» ۷۲
۳۲. نقدی بر کنسرت وزیری و مدرسهٔ عالی موسیقی با امضای «تماشاچی» ۷۴
۳۳. اختصاص دو کلاس رایگان در مدرسهٔ عالی موسیقی برای دانش‌آموزان بی‌بضاعت ۷۵
۳۴. توافق برای برگزاری کنسرت‌های مدرسهٔ عالی موسیقی در سالن کالج آمریکایی ۷۶
۳۵. توافق با دکتر جردن برای برگزاری ماهیانه دو کنسرت در سالن کالج آمریکایی ۷۷
۳۶. چاپ مقاله علیه وزیری در روزنامهٔ ناهید توسط ابراهیم ناهید ۷۷
۳۷. آگهی کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی در ۱۴ و ۲۱ اسفند ۱۳۰۴ در کالج آمریکایی ۸۲
۳۸. دو شب نطق وزیری به مناسبت دومین سال افتتاح مدرسهٔ عالی موسیقی ۸۲
۳۹. اعلان برگزاری مجلس یادبود برای ایرج میرزا در مدرسهٔ عالی موسیقی ۸۶
۴۰. نطق وزیری در مجلس یادبود ایرج میرزا و گزارشی کوتاه از این مراسم ۸۷
۴۱. اعلان یک هفته مسافرت وزیری در ایام نوروز سال ۱۳۰۵ ..... ۹۱
۴۲. عذرخواهی وزیری از بازدید یا جواب مکاتبات به دلیل اشتغال به موسیقی ۹۱
۴۳. اعلان آغاز کنسرت‌های ماهیانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ شفق سرخ ۹۱
۴۴. اعلان برگزاری جلسات هفتگی کلوپ موزیکال در روزنامهٔ شفق سرخ ۹۲
۴۵. اعلان کنسرت عالی برای بانوان در سالن کالج آمریکایی ۹۲
۴۶. اعلان آخرین کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی در کالج آمریکایی قبل از تابستان ۹۳
۴۷. مقالهٔ نصرالله فلسفی در وصف وزیری و موسیقی او در روزنامهٔ شفق سرخ ۹۳

۴۸. کنسرت مدرسهٔ موسیقی به نفع خود و کلوپ موزیکال بعد از تاج‌گذاری رضاشاه ۹۵
۴۹. اخطار مدرسهٔ عالی موسیقی به اعضای بدحساب کلوپ موزیکال ۹۶
۵۰. اعلان اجرای کنسرت و نمایش فیلم تاج‌گذاری رضاشاه در مدرسهٔ عالی موسیقی ۹۷
۵۱. اعلان برقرار بودن کلوپ موزیکال در ۲۱ شهریور ۱۳۰۵ ..... ۹۷
۵۲. مقاله‌ای در مقایسهٔ کلوپ موزیکال و کلوپ ارامنه در روزنامهٔ شفق سرخ ۹۸
۵۳. اعلان ایجاد چند کلاس جدید در مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۰۰
۵۴. اعلان افتتاح کلاس‌های آزاد در مدرسهٔ عالی موسیقی ـ روزنامهٔ ستارهٔ ایران ۱۰۱
۵۵. مقالهٔ علی دشتی در انتقاد از نگرش وزیر معارف نسبت به مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۰۲
۵۶. انتشار مقالهٔ وزیری پس از چاپ مقالهٔ علی دشتی در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۰۴
۵۷. اعلان برگزاری مجلس یادبود برای درویش‌خان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۰۶
۵۸. نطق وزیری در مجلس یادبود درویش‌خان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۰۷
۵۹. مقالهٔ وزیری مبنی بر تدریس موسیقی ایرانی در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۰۹
۶۰. چاپ تکذیبیهٔ وزیری دربارهٔ خبر روزنامهٔ اطلاعات در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۱۲
۶۱. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۹ دی ۱۳۰۵ ..... ۱۱۳
۶۲. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۶ دی ۱۳۰۵ ..... ۱۱۳
۶۳. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۳ بهمن ۱۳۰۵ ..... ۱۱۴
۶۴. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۰ بهمن ۱۳۰۵ ..... ۱۱۴
۶۵. اعلان اجرای نمایش و کنسرت به منفعت مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۱۵
۶۶. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۴ بهمن ۱۳۰۵ ..... ۱۱۵
۶۷. درخواست تشخیص طرح لباس حافظ برای اجرای نمایش «نیم‌شب» ۱۱۶
۶۸. نوشته‌ای در ستایش نمایش «نیم شب» به قلم دکتر محمود افشار ۱۱۶
۶۹. برنامهٔ کلوپ موزیکال در اول اسفند ۱۳۰۵ ..... ۱۱۷
۷۰. اعلان اجرای پانتومیم موزیکال و کنسرت به نفع مدرسهٔ موسیقی در گراند هتل ۱۱۸
۷۱. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۸ اسفند ۱۳۰۵ ..... ۱۱۸
۷۲. برنامهٔ کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی در گراند هتل ۱۱۹
۷۳. اعلان اجرای کنسرت در مدرسهٔ موسیقی به جای کالج آمریکایی ۱۱۹
۷۴. گزارش کوتاهی دربارهٔ نمایش و کنسرت مدرسهٔ موسیقی در شفق سرخ ۱۲۰
۷۵. گزارش کوتاهی دربارهٔ نمایش و کنسرت مدرسهٔ موسیقی در ستارهٔ ایران ۱۲۰
۷۶. گزارش کوتاهی دربارهٔ نمایش و کنسرت مدرسهٔ موسیقی در روزنامهٔ ایران جوان ۱۲۲
۷۷. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۱ فروردین ۱۳۰۶ ..... ۱۲۳

۷۸. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۸ فروردین ۱۳۰۶ ..... ۱۲۴
۷۹. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۴ اردیبهشت ۱۳۰۶ ..... ۱۲۴
۸۰. اعلان کنسرت و خطابت راجع به تئاترهای مهم برای بانوان ۱۲۵
۸۱. کنسرت و خطابت راجع به تئاترهای مهم برای بانوان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۲۵
۸۲. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۱ اردیبهشت ۱۳۰۶ ..... ۱۲۵
۸۳. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۸ اردیبهشت ۱۳۰۶ ..... ۱۲۶
۸۴. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۵ اردیبهشت ۱۳۰۶ ..... ۱۲۶
۸۵. قسمت اول داستانی که ترجمهٔ آن به وزیری تقدیم شده است ۱۲۷
۸۶. قسمت دوم داستانی که ترجمهٔ آن به وزیری تقدیم شده است ۱۲۹
۸۷. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱ خرداد ۱۳۰۶ ..... ۱۳۱
۸۸. اعلان اجرای پنج پرده نمایش با کنسرت در فضای باز مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۳۲
۸۹. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۸ خرداد ۱۳۰۶ ..... ۱۳۲
۹۰. تبلیغ نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۳۳
۹۱. تبلیغ نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ ستارهٔ ایران ۱۳۳
۹۲. اعلان تکرار نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی در کلوپ موزیکال ۱۳۳
۹۳. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۲ خرداد ۱۳۰۶ ..... ۱۳۴
۹۴. چاپ اعلان اجارهٔ خانه برای مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ ستارهٔ ایران ۱۳۴
۹۵. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۹ خرداد ۱۳۰۶ ..... ۱۳۵
۹۶. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۶ شهریور ۱۳۰۶ ..... ۱۳۵
۹۷. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۳ شهریور ۱۳۰۶ ..... ۱۳۶
۹۸. اعلان ثبت نام هنرجوی تار و ویلن در مدرسهٔ عالی موسیقی، از اول مهر ۱۳۰۶ ..... ۱۳۶
۹۹. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۰ شهریور ۱۳۰۶ ..... ۱۳۷
۱۰۰. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۷ شهریور ۱۳۰۶ ..... ۱۳۷
۱۰۱. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۳ مهر ۱۳۰۶ ..... ۱۳۸
۱۰۲. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۰ مهر ۱۳۰۶ ..... ۱۳۸
۱۰۳. خبر انتقال عمارت مدرسهٔ موسیقی به خیابان لاله‌زار در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۳۹
۱۰۴. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۷ مهر ۱۳۰۶ ..... ۱۳۹
۱۰۵. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۴ مهر ۱۳۰۶ ..... ۱۴۰
۱۰۶. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱ آبان ۱۳۰۶ ..... ۱۴۰
۱۰۷. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۷ آبان ۱۳۰۶ ..... ۱۴۱

۱۰۸. اعلان تعطیلی برنامهٔ کلوپ موزیکال به مناسبت فرا رسیدن رحلت حضرت زهرا ۱۴۱
۱۰۹. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۲ آبان ۱۳۰۶ ..... ۱۴۱
۱۱۰. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۷ آذر ۱۳۰۶ ..... ۱۴۲
۱۱۱. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۳ آذر ۱۳۰۶ ..... ۱۴۲
۱۱۲. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۰ آذر ۱۳۰۶ ..... ۱۴۳
۱۱۳. درخواست مدرسهٔ موسیقی از تئاترنویس‌ها برای نوشتن تئاتر مخصوص کودکان ۱۴۳
۱۱۴. برنامهٔ نمایشهای مدرسهٔ عالی موسیقی در سالن جدید مدرسه در ۱۲ دی ۱۳۰۶ ..... ۱۴۴
۱۱۵. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۱۱ دی ۱۳۰۶ ..... ۱۴۴
۱۱۶. مقاله‌ای در ستایش نمایش‌های مدرسهٔ عالی موسیقی به قلم سعید نفیسی ۱۴۵
۱۱۷. گزارشی از نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ ستارهٔ ایران ۱۴۸
۱۱۸. گزارشی کوتاه از اجرای نمایش در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۴۹
۱۱۹. آگهی پذیرش هنرجوی جدید تار و ویلن در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۵۰
۱۲۰. مقالهٔ نصرالله فلسفی دربارهٔ ورود وزیری و هیئت مدرسهٔ عالی موسیقی به رشت ۱۵۰
۱۲۱. برنامهٔ کلوپ موزیکال در ۲۷ فروردین ۱۳۰۷ ..... ۱۵۳
۱۲۲. اعلان نمایش فیلم برای بانوان در سالن مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۵۳
۱۲۳. اعلان اجرای اپرت گلرخ در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۵۴
۱۲۴. اعلان انحلال کلوپ موزیکال توسط وزیری ۱۵۴
۱۲۵. آگهی اجرای اپرت گلرخ در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۵۴
۱۲۶. نارضایتی هنرمندان و شخصیت‌های فرهنگی از تعطیلی کلوپ موزیکال ۱۵۵
۱۲۷. نوشتهٔ روزنامهٔ شفق سرخ در انتقاد از تعطیلی کلوپ موزیکال ۱۵۵
۱۲۸. نقد اپرت گلرخ در روزنامهٔ ستارهٔ ایران ۱۵۶
۱۲۹. نمایشِ سری سوم فیلم‌های خنجر مقدس با اجرای ارکستر مدرسهٔ موسیقی ۱۵۷
۱۳۰. نوشتهٔ نصرالله فلسفی دربارهٔ انحلال کلوپ موزیکال در روزنامهٔ ستارهٔ ایران ۱۵۸
۱۳۱. اعلان اجرای اپرت گلرخ برای بانوان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۰
۱۳۲. اعلان اجرای اپرت گلرخ در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۰
۱۳۳. اعلان آخرین اجرای اپرت گلرخ در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۶۱
۱۳۴. اعلان نمایش فیلم مقبرهٔ هندی در سینمای لاله‌زار با ارکستر مدرسهٔ موسیقی ۱۶۱
۱۳۵. اعلان نمایشِ اپرت دایی کچل در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۱
۱۳۶. خبر انتصابِ وزیری به ریاست مدرسهٔ موسیقی دولتی از سوی وزارت معارف ۱۶۲
۱۳۷. اعلان نمایش فیلم «دختر پرستار» در سالن مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۲

۱۳۸. اعلان افتتاح مدرسهٔ موسیقی دولتی از ۱۵ شهریور ۱۳۰۷ ..... ۱۶۲
۱۳۹. اعلان نمایش سریال «اسرار زن مخفی» و ارکستر مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۳
۱۴۰. مقاله‌ای به قلم بانویی به نام «ایران» دربارهٔ آتش‌سوزی مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۳
۱۴۱. مقالهٔ محمد حجازی دربارهٔ حادثهٔ آتش‌سوزی مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۵
۱۴۲. اعلان اجرای نمایش برای جبران خسارت‌های آتش‌سوزی در مدرسهٔ عالی موسیقی ... ۱۶۷
۱۴۳. اعلان اجرای اپرت گلرخ به جبران آتش‌سوزیِ مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۸
۱۴۴. اعلان اجرای اپرت گلرخ به جبران خسارت‌های آتش‌سوزی مدرسهٔ عالی موسیقی ... ۱۶۸
۱۴۵. اعلان اجرای اپرت گلرخ در ۱۵ آبان ۱۳۰۷ به دلیل آماده نبودن سالن زرتشتیان ۱۶۹
۱۴۶. اعلان کنسرت وزیری به نفع مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۶۹
۱۴۷. تعطیلی کلاس‌ها و کنسرت مدرسهٔ موسیقی به خاطر اجاره داده شدن مدرسه ۱۶۹
۱۴۸. توضیح رئیس دفتر مدرسهٔ موسیقی دربارهٔ اجارهٔ بنای مدرسه توسط مالک آن ۱۷۰
۱۴۹. اعلان اجرای اپرت گلرخ به جای کنسرت وزیری در سالن زرتشتیان ۱۷۰
۱۵۰. شرح کوتاهی از فعالیت‌های وزیری، از سال ۱۳۰۲ تا ۱۳۰۷ در سالنامهٔ پارس ۱۷۱
۱۵۱. خبر تعطیلی مدرسهٔ عالی موسیقی به علت دعوای حقوقی با مالک آن ۱۷۲
۱۵۲. اعلان افتتاح مدرسهٔ عالی موسیقی در محل جدید و ثبت نام از هنرجویان ۱۷۲
۱۵۳. اعلان خبر ورود صفحات «جور فلک» و «ای وطن» توسط نمایندهٔ کمپانی بدافون ۱۷۳
۱۵۴. اعلان ورود صفحات مدرسهٔ عالی موسیقی در شفق سرخ ۱۷۳
۱۵۵. خبر ورود اثاثیهٔ مدرسهٔ موسیقی دولتی از اروپا به ایران در شفق سرخ ۱۷۴
۱۵۶. اعلان هیئت کنسرت زنانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی در شفق سرخ ۱۷۴
۱۵۷. اعلان اسم‌نویسی شاگردان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۷۴
۱۵۸. اعلان کنسرت و نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی در شفق سرخ ۱۷۵
۱۵۹. مقاله‌ای در نقد و ستایش کنسرت و نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۷۵
۱۶۰. مقاله‌ای در ستایش وزیری و نمایش و کنسرت مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۷۷
۱۶۱. اعلان کنسرت و نمایش مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۸۱
۱۶۲. اعلان کنسرت و نمایش شاگردان زنانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۸۱
۱۶۳. اعلان کنسرت وزیری و روح‌انگیز در گراند هتل ۱۸۲
۱۶۴. اعلان کنسرت وزیری و روح‌انگیز در گراند هتل ۱۸۲
۱۶۵. اعلان کنسرت و تار سلوی وزیری در گراند هتل ۱۸۳
۱۶۶. اعلان اپرت شوهر بدگمان اثر وزیری در گراند هتل ۱۸۳
۱۶۷. اعلان انتقال مدرسهٔ عالی موسیقی به مکان جدید در خیابان شاه‌آباد ۱۸۳

۱۶۸. اعلان کنسرت وزیری به منفعت شیر و خورشید سرخ بانوان در سالن نکوئی ۱۸۴
۱۶۹. اعلان فروش کتاب «سرودهای مدارس» تألیف وزیری در شفق سرخ ۱۸۴
۱۷۰. تقدیر روزنامهٔ امید از وزیری به دلیل تألیف کتاب «سرودهای مدارس» ۱۸۵
۱۷۱. مطلبی در ستایش کلنل وزیری در روزنامهٔ اطلاعات ۱۸۵
۱۷۲. نطق کفیل وزارت معارف در جشن مدرسهٔ موسیقی و اشاره به خدمات وزیری ۱۸۶
۱۷۳. گزارشی از جشن هنرستان موسیقی و اعطای نشان علمی درجهٔ اول به وزیری ۱۹۰
۱۷۴. نطق وزیری در جشن پایان سال تحصیلی مدرسهٔ موسیقی دولتی ۱۹۲
۱۷۵. اعلان انتشار و فروش «دستور ویلن» اثر وزیری در روزنامهٔ اطلاعات ۱۹۴
۱۷۶. اعلان ثبت‌نام از هنرجویان در مدرسهٔ موسیقی دولتی در روزنامهٔ کوشش ۱۹۵
۱۷۷. اعلان ثبت‌نام از هنرجویان مدرسهٔ عالی موسیقی و کلاس‌های خصوصی وزیری ۱۹۵
۱۷۸. اعلان فروش تألیفات وزیری در روزنامهٔ شفق سرخ ۱۹۵
۱۷۹. اعلان اسم‌نویسی شاگردان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۹۶
۱۸۰. اعلان ثبت نام شاگردان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۱۹۶
۱۸۱. اعلان انتشار و فروش «دستور جدید تار» اثر وزیری ۱۹۶
۱۸۲. اعلان ثبت نام شاگردان در مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ اطلاعات ۱۹۷
۱۸۳. اعلان انتشار و فروش کتاب «هفتصد ترانه» حاوی ده آهنگ نوت از وزیری ۱۹۷
۱۸۴. اعلان پخش داستان «سه پیشاهنگ» اثر وزیری ۱۹۷
۱۸۵. انتشار خلاصه‌ای از سخنرانی وزیری در هنگام افتتاح هنرستان عالی موسیقی ۱۹۸
۱۸۶. قسمت اول مقالهٔ «هنر نمایشی» اثر وزیری در مجلهٔ موسیقی ۲۰۰
۱۸۷. قسمت اول مقالهٔ «آرمونی در موسیقی ایران» اثر وزیری در مجلهٔ موسیقی ۲۰۳
۱۸۸. سخنرانی وزیری که در ۲ آذر ۱۳۲۰ از رادیو ایران پخش شده است ۲۰۸
۱۸۹. قسمت دوم مقالهٔ «هنر نمایشی» اثر وزیری در مجلهٔ موسیقی ۲۱۰
۱۹۰. قسمت دوم مقالهٔ «آرمونی در موسیقی ایران» اثر وزیری در مجلهٔ موسیقی ۲۱۳
۱۹۱. قسمت اول مقاله‌ای دربارهٔ وزیری، به قلم: «ا. د» در اطلاعات هفتگی ۲۱۹
۱۹۲. قسمت دوم مقاله‌ای دربارهٔ وزیری، به قلم: «ا. د» در اطلاعات هفتگی ۲۲۵
۱۹۳. اعلان درگذشت ناگهانی سرهنگ علیرضا وزیری (برادر کلنل وزیری) ۲۳۰
۱۹۴. اعلان ثبت نام در هنرستان موسیقی با امضای وزیری در روزنامهٔ اطلاعات ۲۳۰
۱۹۵. گزارشی از کنسرت «ترانه‌های محلی و موسیقی ملی» در دبستان نظامی ۲۳۱
۱۹۶. نامهٔ کلنل وزیری به روح‌الله خالقی در مجلهٔ چنگ ۲۳۳
۱۹۷. گزارشی از کنسرت سمفنیک هنرستان عالی موسیقی و سخنان وزیری ۲۳۶

۱۹۸. اعلان ثبت‌نام از داوطلبان کلاس‌های مدرسهٔ عالی موسیقی در انجمن موسیقی ملی ۲۳۷
۱۹۹. اعلان ثبت‌نام شاگردان در مدرسهٔ عالی موسیقی ۲۳۷
۲۰۰. اعلان کنسرت انجمن موسیقی ملی به یاد حافظ و نوازندگی وزیری در این برنامه ۲۳۸
۲۰۱. اعلان فروش کتاب «هفتصد ترانه» به انضمام نت آهنگ‌های محلی اثر وزیری ۲۳۹
۲۰۲. اعلان ثبت‌نام شاگردان در مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ اطلاعات ۲۳۹
۲۰۳. مقاله‌ای دربارهٔ کلنل وزیری به قلم حسینعلی ملاح در روزنامهٔ زنگ ۲۴۰
۲۰۴. مقاله‌ای در تمجید وزیری و نقش او در پیشرفت موسیقی در مجلهٔ موزیک ایران ۲۴۴
۲۰۵. مقاله‌ای دربارهٔ وزیری، به قلم: «حسین بنی‌احمد» در مجلهٔ اطلاعات ماهانه ۲۴۶
۲۰۶. مقالهٔ دیگری دربارهٔ وزیری، به قلم: «حسین بنی‌احمد» در مجلهٔ اطلاعات ماهانه ۲۵۴
۲۰۷. مقاله‌ای دربارهٔ وزیری، به قلم: «جلال میزبان» در مجلهٔ فردوسی ۲۵۹
۲۰۸. مقالهٔ وزیری دربارهٔ درگذشت ابوالحسن صبا در مجلهٔ اطلاعات ماهانه ۲۶۲
۲۰۹. نوشتهٔ وزیری به مناسبت درگذشت علی‌محمد خادم‌میثاق در مجلهٔ موسیقی ۲۶۷
۲۱۰. مقالهٔ علی‌محمد رشیدی در انتقاد از مقالهٔ وزیری دربارهٔ موسیقی رادیو ۲۶۸
۲۱۱. نوشتهٔ سعید نفیسی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۲۷۱
۲۱۲. مقاله‌ای از وزیری با عنوان «تحول موسیقی در ایران» در مجلهٔ رادیو ایران ۲۷۵
۲۱۳. قسمت اول زندگی‌نامهٔ وزیری به قلم روح‌الله خالقی در مجلهٔ موزیک ایران ۲۸۱
۲۱۴. قسمت دوم زندگی‌نامهٔ وزیری به قلم روح‌الله خالقی در مجلهٔ موزیک ایران ۲۸۵
۲۱۵. قسمت اول نوشتهٔ پرویز لوشانی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۲۸۹
۲۱۶. مطلبی با عنوان «مرگ پدر» دربارهٔ وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۲۹۴
۲۱۷. مطلبی با عنوان «صادق هدایت و وزیری» در مجلهٔ سپید و سیاه ۲۹۵
۲۱۸. قسمت دوم نوشتهٔ پرویز لوشانی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۲۹۶
۲۱۹. مطلبی با عنوان «کمال‌الملک و وزیری» در مجلهٔ سپید و سیاه ۲۹۹
۲۲۰. مطلبی با عنوان «شمشیر نه، مضراب» دربارهٔ وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۰
۲۲۱. مطلب دیگری با عنوان «ایرج میرزا و کلنل وزیری» در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۱
۲۲۲. قسمت سوم نوشتهٔ پرویز لوشانی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۲
۲۲۳. مطلبی با عنوان «کلنل وزیری و سرتیپ درگاهی» در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۶
۲۲۴. مطلب دیگری با عنوان «دزد هم... بله» دربارهٔ وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۷
۲۲۵. مطلب دیگری با عنوان «برای برهنگان» دربارهٔ وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۸
۲۲۶. قسمت چهارم نوشتهٔ پرویز لوشانی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۰۹
۲۲۷. مطلبی با عنوان «حتی در حضور ولیعهد سوئد» در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۱۳

۲۲۸. مطلب دیگری با عنوان «علی دشتی و کلنل وزیری» در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۱۴
۲۲۹. قسمت پنجم نوشتهٔ پرویز لوشانی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۱۵
۲۳۰. مطلبی با عنوان «سردار سپه در کلوپ موزیکال» در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۱۸
۲۳۱. قسمت ششم نوشتهٔ پرویز لوشانی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۱۹
۲۳۲. نظر کلنل وزیری در مورد عارف قزوینی در مجلهٔ سپید و سیاه ۳۲۲
۲۳۳. مقالهٔ دکتر ساسان سپنتا دربارهٔ کلنل وزیری و روح‌الله خالقی ۳۲۴
۲۳۴. مقاله‌ای از حسین دهلوی به مناسبت هشتادمین سال تولد کلنل وزیری ۳۲۷
۲۳۵. نوشته‌ای از وزیری در تحسین مقالات حسینعلی ملاح ۳۲۹
۲۳۶. شعر حسینعلی ملاح به مناسبت هشتاد و ششمین سال تولد وزیری ۳۳۰
۲۳۷. مطلبی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ هنر و مردم ۳۳۲
۲۳۸. گفت‌وگو با کلنل وزیری در مجلهٔ رودکی ۳۳۹
۲۳۹. انتشار خبر درگذشت وزیری در روزنامهٔ اطلاعات ۳۴۳
۲۴۰. مطلبی دربارهٔ کلنل وزیری در مجلهٔ آینده ۳۴۴
۲۴۱. ناگفته‌هایی از استاد علینقی وزیری به قلم دکتر ساسان سپنتا ۳۴۴

اسناد ۳۴۵

۱. پیشنهاد وزیری مبنی بر استخدام روح‌الله خالقی برای تدریس ویلن و تئوری ۳۴۷
۲. نامهٔ حکمت به وزیر معارف دربارهٔ پیشنهاد وزیری مبنی بر استخدام خالقی ۳۴۷
۳. رونوشت حکم انتصاب وزیری به سمت رئیس مدرسهٔ موسیقی دولتی ۳۴۸
۴. نامهٔ وزیری به وزیر معارف و درخواست افزایش بودجهٔ مدرسهٔ موسیقی دولتی ۳۴۸
۵. گزارش هفتگی وزیری رئیس مدرسهٔ دولتی موسیقی به وزیر معارف ۳۴۹
[اسناد آتش‌سوزی مدرسهٔ عالی موسیقی (از سند ۶ تا ۱۲)]:
۶. حکم دادگاه تجدیدنظر بر بطلانِ دعویِ مالک مدرسه و فسخ حکم دادگاه بدوی ۳۵۰
۷. فرجام‌خواهی مالک مدرسه در دیوان عالی کشور دربارهٔ حکم دادگاه تجدید نظر ۳۵۲
۸. لایحهٔ وکیل مالک بنا به دیوان عالی کشور مبنی بر ابطال حکم دادگاه تجدید نظر ۳۵۳
۹. لایحهٔ دفاعیهٔ وزیری به دیوان عالی کشور در جواب لایحهٔ وکیل حاج ربیع آقا ۳۵۸
۱۰. گزارش پرونده که توسط محسن صدر، از قضات دیوان عالی کشور تهیه شده است ۳۵۹
۱۱. نظر نمایندهٔ دیوان عالی کشور و دادستان کل بر نقض حکم دادگاه تجدید نظر ۳۶۳
۱۲. حکم دیوان عالی کشور مبنی بر نقض حکم دادگاه تجدید نظر ۳۶۴
۱۳. نامهٔ کلنل وزیری به استاد احمد عبادی ۳۶۷

منتخب تصاویری از اخبار ۳۶۹
تصاویر اسناد ۴۰۱
تصاویر وزیری در مطبوعات ۴۱۵
نمایه ۴۳۱

مقدمه

کلنل علینقی وزیری یکی از سرشناس‌ترین موسیقی‌دانان و چهره‌های فرهنگی ایران در قرن حاضر است. وی دارای شخصیتی جامع در عرصهٔ موسیقی بود و با موسیقی سنتی و مبانی موسیقی غربی آشنایی داشت.

تبحر در نوازندگی تار و ویلن، تألیف کتب آموزشی، آهنگسازی، رهبری ارکستر، تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی، پرورش شاگردان متعدد، تأسیس کلوپ موزیکال، اجرای کنسرت‌های گوناگون، داشتن سمت‌های اداری در تشکیلات موسیقی و استادی دانشگاه، همه نشانگر توانایی‌های این شخصیت برجستهٔ فرهنگی است.

وزیری یکی از نمادهای شاخصِ دورانِ گذار از سنت به مدرنیته در ایران محسوب می‌شود، زیرا وی در عصری که نوسازی و تجددخواهی ــ بر مبنای اقتباس از فرهنگ و تمدن غرب ــ در دستور کار حکومت قرار گرفته بود، سکان ادارهٔ موسیقی کشور را در دست گرفت و با تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی و کلوپ موزیکال، تغییرات و اصلاحات ــ و به تعبیر خود انقلابی ــ در موسیقی ایرانی ایجاد کرد.

با توجه به این که موسیقی، تئاتر و اپرا یکی از مظاهر توسعهٔ فرهنگی و ترقیات جدید به شیوهٔ اروپایی به شمار می‌آمد، سردارسپه که از بدو رسیدن به قدرت، اجرای برنامه‌های نوسازی در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را به عنوان یکی از برنامه‌های اصلی خود قرار داده بود، به این هنرها و به ویژه به موسیقی توجه خاصی داشت و بر همین اساس، دو موسیقی‌دان مطرح ایرانِ آن روزگار، یعنی درویش‌خان و عارف را به همکاری طلبید که کنسرت به نفع قحطی‌زدگان روسیه در آذر سال ۱۳۰۰ توسط درویش‌خان[۱] و کنسرت به نفع نهضت جمهوری در شب ۲۲ اسفند ۱۳۰۲ توسط عارف، نمونه‌ای از این همکاری‌ها به شمار می‌رود.

---

۱. اخبار درویش خان در مطبوعات (از دوران قاجار تا عصر حاضر)، به کوشش: مهدی نورمحمدی، انتشارات ماهور، ۱۴۰۱، صص ۶۴ و ۶۵.

رضاخان حتی در این دوران از عارف خواسته بود با استفاده از امکانات مدرسهٔ نظام یا قزاق‌خانه به ساخت اپرت و اپرا (به شیوهٔ اروپایی) بپردازد[۲] اما در نهایت به علت بی‌علاقگی و بی‌توجهی وی به موسیقی ایرانی[۳] و همچنین همسو نبودن تولیدات موسیقایی عارف با برنامه‌های نوسازی، این پیشنهاد نتیجه‌ای در بر نداشت.

اما پس از بازگشت کلنل وزیری از اروپا و تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی و کلوپ موزیکال، سردار سپه به شخصه در یکی از کنسرت‌های چهارگانهٔ وی که در تیر ماه سال ۱۳۰۴ اجرا شد حضور یافت و این اقدام که به معنی پشتیبانی و تأیید وزیری بود، بر میزان قدرت و نفوذ او در پیشبرد برنامه‌هایش افزود.

اقدامات کلنل وزیری بازتاب فراوانی در فضای اجتماعی و فرهنگیِ ایران یافت و مورد حمایت روشنفکران و تجددخواهان قرار گرفت. در مقابل، عده‌ای از اساتید موسیقی و طرفداران مکتب موسیقی قدیم که آثار وزیری را انحراف از مبانی موسیقی سنتی و آسیبی جدی به اصالت‌های آن می‌دانستند، به نقد افکار او پرداختند و عملکردش را به طور جدی زیر سؤال بردند.

با استناد به منابع مکتوب و شفاهی مشخص می‌شود که دلایل نارضایتی اساتید موسیقی سنتی و پیروان و هوادارنشان از وزیری عبارت بوده است از:

۱. وزیری در بدو امر پس از بازگشت به ایران با بعضی اقدامات همچون ورود سرزده به محافل موسیقی‌دانان سنتی و بی‌اجازه به نوازندگی پرداختن و اجرای قطعات ژیمناستیکال به شیوهٔ اروپایی، موجب جریحه‌دار شدن احساسات اساتید موسیقی و موضع‌گیری آنان می‌شده است.[۴]

۲. اگرچه وزیری در دوران جوانی و پیش از رفتن به اروپا در بعضی از کنسرت‌های عارف و درویش خان به نوازندگی پرداخته بود، در قسمتی از خطابهٔ خود در شب چهارشنبه ۱۷ تیر ۱۳۰۴ به انکار نقش و تأثیر کنسرت‌های پیش از خود پرداخت و گفت: «آقایانی که در این کنسرت‌ها حضور دارند بهتر است قدری وقت خود را صرف شناسایی خط مشی

---

۲. خاطرات عارف قزوینی، به کوشش: مهدی نورمحمدی، انتشارات سخن، چاپ دوم ۱۳۹۵، ص ۲۲۷.

۳. عارف در خاطرات خود، پس از خواندن مقاله‌ای در یکی از روزنامه‌ها که نویسندهٔ آن اظهار امیدواری کرده بود «توجه رضا شاه موجب جلوگیریِ از بین رفتن موسیقی سنتی شود» چنین نوشته است: «خدا این مردم خجالت نمی‌کشند. در صورتی که عقیدهٔ من این است نه اعلی‌حضرت توجهی به موسیقی ایران داشته و نه دماغشان دماغ این کار است.» (خاطرات عارف قزوینی، به کوشش: مهدی نورمحمدی، انتشارات سخن، چاپ دوم ۱۳۹۵، ص ۳۰۳.)

۴. برای اطلاعات بیشتر در این خصوص، بنگرید به: عارف موسیقی‌دان، گردآوری و تدوین: مهدی نورمحمدی، انتشارات ماهور، ۱۴۰۰، صص ۳۹۱ و ۳۹۲؛ یادنامهٔاستاد ابوالحسن صبا، به کوشش: علی دهباشی، نشر ویدا، ۱۳۷۶، ص ۹۳؛ کتاب سال شیدا، گردآورنده: محمدرضا لطفی، ج ۱، چاپ سوم، انتشارات کتاب خورشید، ۱۳۷۷، ص ۱۷۵.

این مؤسسه بکنند که در واقع گنجینهٔ احساسات دقیق یک ملت است. یعنی با نظر دقیق، اختلافات مهمی را که کنسرت ما با کنسرت‌های سابق دارد بسنجند و بر خلاف عادات سابق، ارکستر ما را از نظر فنی و وسعت عمل و اهمیت این صنعت بنگرند.»[۵]

با توجه به نقش کنسرت‌های عارف در بیداری و آگاهی توده‌های مردمی در عصر مشروطه و همچنین نقش درویش‌خان در افزودن به شأن موسیقی در جامعه از طریق کنسرت‌های خیریه و عام‌المنفعه، مشخص است که کلنل وزیری در این قضاوت از راه انصاف خارج شده، به‌طوری‌که روح‌الله خالقی شاگرد و پیرو برجسته‌اش نیز بعدها وی را به دلیل چنین رویکردی، به‌طور خفیف مورد انتقاد قرار داده و نوشته است: «شاید در این جا لازم بود که وزیری از اثرات بعضی تصنیف‌های عارف، سخنی به میان می‌آورد، زیرا آهنگ‌های او به موقع خود برای روشن کردن افکار مردم از لحاظ ایجاد حسّ وطن‌دوستی بی‌اثر نبوده است.»[۶]

۳. وزیری در خطابهٔ خود در کنسرت شب دوشنبه ۲۲ تیر ۱۳۰۴ به نفی کاملِ موسیقیِ پیش از خود پرداخت و آن را «موسیقی مخصوص مجالس کیف» نامید: «اما انتقاداتی که به من می‌کنند، یکی این است که می‌گویند: فلان کس موسیقی ایران را از بین می‌بَرَد! بفرمائید ببینم کدام موسیقی را؟ اگر مقصودتان موسیقی مجالس کیف است که این خود خدمتی است. چه کتبی یا چه قواعدی داشته‌ایم که من از بین برده‌ام؟ [...] اگر درست دقت کنید، ما فقط یک سال و نیم است که یک موسیقیِ ثبت شده داریم.[۷] اما بعضی راجع به صدای بنده و سبک آواز ایراد می‌گیرند. مقصود از آواز فقط تقلید ساز نیست. سازی است که موسیقی و شعر را به مستمع برساند. سبک بنده، هم موسیقی را داراست، هم خطابت و کلام را می‌رساند. اروپایی‌ها آواز ما را اَمان‌اَمان نام گذارده‌اند، زیرا هر چه گوش داده‌اند، بیشتر و برجسته‌تر از اَمان‌اَمان چیزی نشنیده‌اند. چنان که معمولاً آوازخوان ما این طور شروع می‌کند: «آی های وای دلم های جانم دل دله دلی امان خدا رسوا دلم». شعر هم اغلب جویده و توی دماغی، تیکه پاره شده به گوش می‌رسد.»[۸]

۴. وزیری که پیش از تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی، در کتاب «دستور تار» چاپ برلین «موضوع معایب خط کنونی و پذیرفتن خط لاتین را برای زبان فارسی طرح

---

۵. سرگذشت موسیقی ایران، روح‌الله خالقی، انتشارات صفی‌علیشاه، ۱۳۳۵، ج ۲، ص ۱۹۲.
۶. همان، صص ۲۰۲ و ۲۰۴ تا ۲۰۷.
۷. اشاره‌ای است به مدرسهٔ عالی موسیقی که در آن تاریخ یک سال و نیم از تأسیس آن گذشته بود.
۸. سرگذشت موسیقی ایران، روح‌الله خالقی، انتشارات صفی‌علیشاه، ۱۳۳۵، ج ۲، صص ۱۹۹ و ۲۰۰.

کرده بود»[۹] اعتقاد داشت موسیقی ایرانی برای بین‌المللی شدن باید متکی بر قواعد موسیقی غربی باشد. وی در سال ۱۳۲۰ که برای مرتبهٔ دوم به ریاست مدرسهٔ موسیقی دولتی رسید بر این عقیده، چنین پای فشرده است: «موسیقی ایران را نباید فدای موسیقی اروپایی کرد. تنها چیزی که از موسیقی اروپایی برای ما مفید است، همان است که موسیقی خود را بر اساس قواعد و اصول موسیقی اروپایی متکی کنیم و آن را به صورت علمی درآوریم که در هر مدرسه‌ای قابل تدریس باشد و خوشبختانه این مبنای علمی کاملاً در موسیقی ایران استوار و پابرجاست.» (خبر شمارهٔ ۱۸۸ کتاب حاضر)

این مسئله، یکی از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین عوامل نارضایتی اساتید موسیقی از وزیری محسوب می‌شود، زیرا آنان معتقد بودند آمیختن موسیقی ایرانی با موسیقی غربی، برخلاف قواعد موسیقی ایرانی است و منجر به بی‌اصالتی و بی‌هویتی آن خواهد شد.

به دنبال افزایش نارضایتی‌های سنت‌گرایان از عملکرد وزیری، سه روز پس از اجرایِ آخرین شبِ کنسرت‌های چهارگانهٔ مدرسهٔ عالی موسیقی در تیر ماه سال ۱۳۰۴، عارف قزوینی مقالهٔ معروف خود با عنوان «فتوای من» را به عنوان نخستین نقد مکتوب در خصوص موسیقی وزیری در روزنامهٔ ستارهٔ صبح به چاپ رساند و از وی خواست «در موسیقی یا صِرف اروپایی یا صِرف ایرانی شود» و برای «موسیقی من‌درآوردیِ خود، از اروپا با کلی‌پستال[۱۰] شعر وارد کند.» (خبر شمارهٔ ۱۷ کتاب حاضر)

پس از انتشار مقالهٔ عارف، مقالات انتقادی دیگری در مطبوعات به چاپ رسید که نویسندهٔ یکی از آن‌ها موسیقی وزیری را به مزهٔ حاصل از درآمیختن غذاهای ایرانی و اروپایی که موجب ایجاد حالت تهوع در انسان می‌شود تشبیه کرد. (خبر شمارهٔ ۳۲)

در پاسخ به این انتقادات، وزیری موسیقی خود را «موسیقی جدید ایرانی» می‌نامید[۱۱] و چهره‌های شاخص فرهنگی آن زمان نیز مطالب متعددی در ستایش وی در جراید و مجلات به چاپ رساندند و او را قاطعانه مورد حمایت قرار دادند. برای مثال، در همین دوران، علی دشتی نویسندهٔ معروف مقاله‌ای با عنوان «موسیقی وزیری» در مجلهٔ آینده به چاپ رساند که پاسخی به مقالهٔ انتقادی عارف بود. وی در بخشی از این مقاله، چنین نوشته است: «علینقی‌خان معتقد نیست که موسیقی ایران منحصر به همان آوازهایی که تا کنون پیدا شده و سامعهٔ ما بدان‌ها مأنوس شده است باشد، بلکه می‌خواهد مثل دامنهٔ افق

---

۹. به روایت سعید نفیسی (خاطرات سیاسی، ادبی، جوانی)، به کوشش: علیرضا اعتصام، نشر مرکز، ۱۳۸۲، ص ۴۰۳.

۱۰. بستهٔ پستی که ادارات راه‌آهن تحت نظارت پست حمل کنند؛ امانت پستی

۱۱. مجلهٔ آینده، سال ۱، شمارهٔ ۲، شهریور ۱۳۰۴، ۱۹۲۵ م، ص ۹۴. (خبر شمارهٔ ۲۱ کتاب حاضر)

نامحدود و مانند موسیقی اروپا نامحصور بوده و به عقیدهٔ او زمینهٔ موسیقی ایران برای این کار حاضرتر است. علینقی‌خان می‌خواهد انقلاب بزرگی در موسیقی ایران وارد سازد، نه این که موسیقی اروپایی را (چنان که مشهور است و بعضی هم می‌گویند) در ایران معمول کند. [...] وزیری معتقد است که نباید به همین قطعاتی که سابقین از برای ما ساخته‌اند اکتفا کرد، بلکه باید دائماً فکر و قریحه را به کار انداخت و از این هزارها صدای اصلی و فرعی که در موسیقی موجود است ترکیب نمود و قطعات تازه‌ای بر قطعات سابق علاوه کرد. این قطعات مختلفه‌ای که شب‌های «سالون» در «ارکستر» مدرسهٔ موسیقی می‌شنوید (به استثنای چند آواز مشهور اروپایی) همه از این قبیل، یعنی از ترکیبات خود اوست [...] در این قطعاتِ تألیفی او، هر کدام بیشتر صداها و ترکیبات نزدیک به منصوری و سه‌گاه و شور و ماهور و سایر آوازهای مأنوسهٔ ما داشته باشد، بیشتر خوشمان می‌آید و آن‌ها که کمتر داشته باشد خوشمان نیامده و می‌گوئیم اروپایی است، در صورتی که اروپایی نیست بلکه به عقیدهٔ علینقی‌خان، موسیقی جدید ایرانی است.» (خبر شمارهٔ ۲۱ کتاب حاضر)

در طی این سال‌ها، طرفداران وزیری او را با عناوینی چون: پدر موسیقی نوین و نماد مدرنیزاسیون در موسیقی ایرانی ستوده‌اند و مخالفانش وی را به دلیل آمیختن قواعد موسیقی غربی با موسیقی سنتی، نماد غربزدگی و تحریفگر موسیقی سنتی لقب داده‌اند.

نقد عملکرد وزیری همواره یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد مناقشهٔ بین موسیقی‌دانان سنت‌گرا و تجددخواه بوده و دامنهٔ آن حتی به زمان حاضر نیز کشیده شده است.[۱۲]

به دلیل تعدد و گستردگی این نظرها و قضاوت‌ها، در تاریخ موسیقی و حتی تاریخ هنر ایران کمتر هنرمندی را می‌توان یافت که مانند وزیری در چنین حجم گسترده‌ای، مورد ستایش و یا انتقاد قرار گرفته باشد و از این منظر با نیما یوشیج قابل مقایسه است.

شایان ذکر است با وجود انتقادهایی که بر وزیری وارد شده، او دارای خصوصیت‌هایی همچون: اقتدار (اتوریته)، انضباط (دیسیپلین)، مدیریت، دقت، جهان‌بینی خاص هنری، پرکاری، عزم، ثبات قدم، سلامت نفس و دوری از آلودگی‌های اخلاقی بوده است که حتی مخالفینش نیز نتوانسته‌اند این ویژگی‌ها را نادیده انگارند. (خبر شمارهٔ ۲۱)

وزیری تا اوایل دههٔ ۳۰ در سطوح عالی سیاستگذاری‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در موسیقی ایرانی حضوری تقریباً فعال داشت و از این تاریخ به بعد تا دوران درگذشتش نقش او

---

۱۲. از جملهٔ آخرین نقدهای مکتوب به موسیقی وزیری می‌توان به دو مقاله از محمدرضا لطفی با عنوان «موسیقی کنونی ایران، انقلاب مشروطه و موسیقی» و «لغزش از کجا شروع شد؟» که در اولین کتاب سال شیدا به چاپ رسیده است اشاره کرد. علاوه بر این، وی در ۲۸ مهر ۱۳۹۲ در گفتگو با سایت «تاریخ ایرانی» با عنوان «وزیری از سکانداران سزارین فرهنگی ایران بود» بار دیگر به نقد اندیشه‌های وزیری پرداخته است.

در این عرصه به تدریج کمتر شد، به طوری که به جز مطالبی که گاه‌گاه در ستایش وی به چاپ می‌رسید، اثر دیگری از وی در مطبوعات دیده نمی‌شود که برای این موضوع ۳ دلیل می‌توان متصور شد:

۱. وزیری که با بالا رفتن سنین عمر و پا گذاشتن به مرحلهٔ پیری، آن شور و حرارت اولیه را از دست داده بود، تدریس در دانشگاه را به حضور مستقیم در عرصهٔ موسیقی ترجیح داد.
۲. چنین گمان می‌کرد که تأثیر خود را به جا گذاشته و نقش خود را در این زمینه به خوبی ایفا کرده است.
۳. انزوای وزیری و کمرنگ شدن حضور او در عرصهٔ موسیقی در این دوران، ریشه در تحولات فرهنگی و هنری ایران دارد. موسیقی وزیری در عصری که تجددخواهی بر مبنای تأثیرپذیری از فرهنگ و تمدن غرب از مؤلفه‌های اصلی آن بود شکل گرفت، در حالی که از اوایل دههٔ ۳۰ خورشیدی و به ویژه پس از کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ فضای فرهنگی و موسیقایی کشور نسبت به دهه‌های گذشته دچار تحول اساسی شد و هم زمان با اوج گرفتن تمایلات ملی‌گرایانه، گرایش به موسیقی با رنگ و بوی ایرانی‌تر افزایش چشمگیری یافت که حاصل این تغییر و تحولات به تولید برنامه‌های مردم‌پسند رادیویی همچون برنامهٔ گل‌ها و مشتقات آن منجر شد. این تغییر و تحول آن قدر عمیق بود که شاگردان مطرح وزیری همچون روح‌الله خالقی و ابوالحسن صبا نیز به شیوهٔ استاد خود وفادار نماندند و تولیدات موسیقایی خود را با فضای فرهنگی جدید منطبق کردند. بنابراین، بر اساس آنچه گفته شد، دلیل انزوای وزیری این بود که موسیقی و اندیشه‌های او با تغییر فضای فرهنگی کشور و سلیقهٔ عمومی همخوانی نداشت و نسبت به چند دههٔ قبل چندان به دل مردم نمی‌نشست.

نگارنده در خاتمهٔ این بحث بر این اعتقاد است که در هنگام ابراز نظر دربارهٔ وزیری و قضاوت در خصوص عملکرد وی همواره باید جانب انصاف در نظر گرفته شود. این که برخی از سنت‌گرایان فقط به تخریب او می‌پردازند و خدمات او را نادیده می‌گیرند و یا این که طرفداران و هوادارانش، او را فراتر از نقد می‌دانند هر دو به یک اندازه راه خطا می‌پیمایند.

با توجه به تأثیر وزیری بر موسیقی ایرانی، امید است عملکرد او در یک محیط علمی و پژوهشی به دور از تعصب، توهین و یا غرض‌ورزی نقد و بررسی شود و اندیشه‌ها و اقداماتش به دقت مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

برای مثال، در چنین محیطی، باید به سؤالات زیر پاسخ داده شود:

ـ اندیشهٔ وزیری تا چه اندازه با هویت و فرهنگ ایرانی مطابقت داشته است؟

- مکتب وزیری تا چه حد در جهانی کردن موسیقی ایرانی موفق بوده است؟
- استوار کردن و تطبیق دادن موسیقی ایرانی بر اساس قواعد موسیقی غربی تا چه اندازه صحیح بوده است؟
- آیا وزیری و آثارش در حافظهٔ جمعی ایرانیان باقی مانده‌اند؟

خوشبختانه وزیری دارای کارنامه‌ای مشخص در عرصهٔ موسیقی است که همین امر، به پژوهشگران این امکان را می‌دهد که به دقت عملکرد وی را در بوتهٔ نقد قرار دهند و اوج و فرود اندیشه‌اش را برای نسل حاضر و آیندگان بازگو کنند.

صرف‌نظر از بررسی نقدهایی که بر اندیشهٔ وزیری وارد شده است، وی دارای خدمات انکارناپذیری در عرصهٔ هنر و به ویژه موسیقی است که به هیچ روی نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت.

وزیری علاوه بر تأسیس مدرسهٔ عالی موسیقی و تلاش در روشمند کردن آموزش موسیقی، اقدامات منحصربه‌فردی انجام داده که پیش از او در ایران بی‌سابقه بوده است.

به عنوان مثال، پایه‌گذاری موسیقی کودکان، پایه‌گذاری موسیقی برای ورزشکاران و ایراد سخنرانی و کنفرانس دربارهٔ موسیقی، از جمله اقداماتی است که موسیقی‌دانی در این حوزه‌ها صاحب تجربیاتی نبوده است.

وزیری علاوه بر موسیقی، به دلیل نگارش و اجرای چند نمایش‌نامه، اپرت و پانتومیم، در عرصهٔ تئاتر نیز منشأ خدمات ارزنده‌ای است.

پیشگام بودن در مباحث مربوط به زیبایی‌شناسی در ایران و تألیف کتاب در این زمینه، پیشگام بودن در موضوع فلسفهٔ هنر، پژوهش دربارهٔ علم عروض و آسان کردن حضور بانوان در عرصهٔ تئاتر و موسیقی، از دیگر اقدامات مهم وزیری است که از همین روی، چنانچه او را یکی از معماران و پیشگامان فرهنگ و هنر ایران در قرن اخیر بدانیم، سخن گزافی نگفته‌ایم.

با توجه به همین تأثیرگذاری، بسیار ضروری است که زندگی، آثار و افکار وی بیش از پیش شناخته شود و این امر، مستلزم دستیابی به اطلاعات و آگاهی‌های جدید دربارهٔ اوست.

از آنجا که باب تحقیق همواره باز است، نگارنده ضمن ارج نهادن به کوشش‌های ارزندهٔ وزیری‌پژوهان پیشین، کتاب حاضر را با اتکا به اخبار مطبوعات و اسناد تاریخی به پیشگاه اهل تحقیق و علاقه‌مندان موسیقی عرضه می‌دارد، بدین امید که این کوشش موجب شناخت بیشترِ وزیری و منشأ پژوهش‌های بعدی دربارهٔ وی گردد.

این کتاب در دو بخش تنظیم شده است: بخش اول حاصل کند و کاو و جستجویی گسترده دربارهٔ وزیری در روزنامه‌ها و مجلات از اواخر دوران قاجار تا پایان عصر پهلوی است که برخی از آن‌ها کمیاب و یا دیریاب هستند.

در این بخش، هر گونه خبر مرتبط با وزیری اعم از: اخبار مدرسهٔ موسیقی، اخبار کلوپ موزیکال، اخبار مدرسهٔ موسیقی دولتی، اخبار مربوط به شخصِ وزیری، اخبار کنسرت‌ها، اپرت‌ها و برنامه‌های فرهنگی او، نقدهای نوشته شده دربارهٔ کنسرت‌ها و اپرت‌های وزیری، نوشته‌هایی در ستایش او، نوشته‌هایی علیه وی و سرانجام سخنرانی‌ها و نوشته‌های وزیری گردآوری شده است.

ترتیب چاپ این مطالب در کتاب حاضر، بر اساس تاریخ چاپ آن‌ها در مطبوعات است تا مخاطبین از لحاظ تاریخی در جریان اخبار و وقایع مرتبط با وزیری قرار گیرند و به شناخت و نتیجه‌گیری دقیق‌تری دربارهٔ وی دست پیدا کنند. برای مثال، انتشار مقالهٔ عارف قزوینی بعد از چاپ خبر کنسرت‌های چهارگانهٔ وزیری در تیر ماه ۱۳۰۴ خورشیدی در روزنامهٔ ستارهٔ صبح، مشخص‌کنندهٔ این نکته است که عارف سه روز پس از اجرای این کنسرت‌ها که بازتاب فراوانی در فضای اجتماعی و فرهنگی آن عصر داشته، اقدام به نگارش این مقاله کرده است.

مطالب این بخش در حکم پازلی است که قرار دادن آن‌ها در کنار یکدیگر و بررسی و مطالعهٔ آن‌ها، باعث شناخت بیشتر وزیری و عملکرد او در مدرسهٔ عالی موسیقی، کلوپ موزیکال و مدرسهٔ موسیقی دولتی و از همه مهم‌تر، موجب شناخت جزئی از یک دورهٔ مهم تاریخی که از آن به عنوان تجدد یاد می‌شود خواهد شد.

مهم‌ترین قسمت این بخش، اخبار مربوط به کلوپ موزیکال است که اطلاعات فراوانی در خصوص این نهاد فرهنگی و هنریِ اوایل عصر رضاشاه در اختیار قرار می‌دهد. بازخوانی این مطالب که می‌توان آن را آرشیو اخبار کلوپ موزیکال دانست، منجر به شناخت بیشتر عملکرد وزیری و برنامه‌های کلوپ موزیکال خواهد شد و بر اساس آن می‌توان فعالیت این نهاد کوچک اما اثرگذار را به طور دقیق بازسازی کرد.

در نگاهی گذرا، برخی از ویژگی‌های مهم اخبار مندرج در قسمت اول کتاب که حاوی نکات ارزشمندی دربارهٔ وزیری است، عبارت‌اند از:

- دربارهٔ نشانی‌های مدرسهٔ عالی موسیقی، اطلاعات بسیار ارزشمندی به دست می‌دهد. برای مثال، روشن می‌کند که مدرسه، از بدو تأسیس در بهمن سال ۱۳۰۲ تا بهمن سال ۱۳۲۷ خورشیدی، در مکان‌های زیر مستقر بوده است:

  خیابان نادری، کوچهٔ آقا قاسم شیروانی (خبرهای شمارهٔ ۴ و ۵)

  خیابان منوچهری، نمرهٔ ۱۰، روبه‌روی مغازهٔ جمشید پارسی (خبر شمارهٔ ۶)

  خیابان ادیب معروف به ارباب جمشید، منزل سردار معتضد (خبرهای شمارهٔ ۳۳ و ۵۰)

  خیابان لاله‌زار، کوچهٔ اتحادیه، محل سابق ادارهٔ یونکرس (خبرهای شمارهٔ ۱۰۲ و ۱۰۳)

خیابان امیریه، کوچهٔ مهدیه، عمارت فرهنگ (خبر شمارهٔ ۱۵۲)
خیابان جلیل‌آباد، روبه‌روی مریض‌خانهٔ نظمیه (خبر شمارهٔ ۱۵۷)
خیابان شاه‌آباد، کوچهٔ مهندس‌الممالک (خبر شمارهٔ ۱۶۷)
خیابان شیخ (لختی)، کوچهٔ غفاری، نمرهٔ ۳ (خبرهای شمارهٔ ۱۷۷ و ۱۷۹)
خیابان شاهپور، اول بازارچهٔ آقا شیخ هادی، کوچهٔ جراح‌باشی، نمرهٔ ۲ (خبرهای شمارهٔ ۱۸۰ و ۱۸۲)
ولی‌آباد، کوی تنکابن، محل انجمن موسیقی ملی (خبر شمارهٔ ۲۰۲)

- در خصوص نشانی‌های مدرسهٔ موسیقی دولتی اطلاعات ارزشمندی به دست می‌دهد. (خبرهای شمارهٔ ۱۳۸ و ۱۷۶)
- نوشته‌های ستایش‌آمیز اشخاصی چون: وحید دستگردی، حیدرعلی کمالی، منوچهر وارسته، علی دشتی، نصرالله فلسفی، سعید نفیسی و دکتر محمود افشار حکایت از حمایت قاطع روشنفکران آن عصر نسبت به اقدامات وزیری دارد. (خبرهای شمارهٔ ۲ و ۳ و ۴ و ۱۲ و ۲۱ و ۴۷ و ۵۵ و ۶۸ و ۱۱۶ و ۱۲۰ و ۱۳۰)
- مقاله‌های اشخاصی چون: عارف قزوینی و ابراهیم ناهید و مطالبی با امضای مستعار «مستمع» و «تماشاچی» نشانگر موضع‌گیری منفی سنت‌گرایان در مقابل عملکرد وزیری است. (خبرهای شمارهٔ ۱۷ و ۲۹ و ۳۱ و ۳۲ و ۳۶)
- چاپ نقدها و گزارش‌های مکرر در معرفی اپرت‌ها و نمایش‌های وزیری در مطبوعات، نشانگر انعکاس وسیع اقدامات و برنامه‌های فرهنگی وی در آن عصر است. (خبرهای شمارهٔ ۷۳ و ۷۴ و ۷۵ و ۷۶ و ۱۲۸)
- تعطیلی برنامه‌های کلوپ موزیکال به دلیل هم‌زمانی با رحلت حضرت زهرا (س) حاکی از رعایت شعائر مذهبی توسط وزیری است. (خبر شمارهٔ ۱۰۸)
- وزیری با برگزاری مجلس یادبود برای ایرج میرزا و درویش‌خان، اولین کسی است که برای چهره‌های مشهور ادبیات و موسیقی در ایران مجلس ترحیم همراه با اجرای موسیقی برگزار کرده است. (خبرهای شمارهٔ ۳۹ و ۴۰ و ۵۷ و ۵۸)
- برگزاری کلاس‌های رایگان برای دانش‌آموزان بی‌بضاعت و کنسرت رایگان برای شاگردان نخبهٔ مدارس نشان از توجه خاص وزیری به کودکان و به ویژه کودکان محروم به عنوان آینده‌سازان جامعه و همچنین غیرانتفاعی بودن برخی از برنامه‌های وی دارد. (خبرهای شمارهٔ ۲۸ و ۳۳)
- وزیری از پیشگامان ایجاد موسیقی و سرود برای کودکان است. (خبرهای شمارهٔ ۸ و ۱۶۹ و ۱۷۰)

- وزیری از پیشگامان اندیشهٔ اجرای تئاتر برای کودکان است. (خبر شمارهٔ ۱۱۳)
- وزیری از پیشگامان و مشوقان حضور بانوان در استفاده از برنامه‌های سالم و آموزندهٔ هنری همچون موسیقی، تئاتر و سینما و جزء اولین برنامه‌ریزان ایجاد اوقات فراغت برای آنان در محیطی سالم است. (خبرهای شمارهٔ ۸۰ و ۸۱ و ۱۲۲ و ۱۲۳ و ۱۳۱ و ۱۳۹ و ۱۴۰)

مطلبی که به قلم یکی از بانوان پس از آتش‌سوزی در مدرسهٔ عالی موسیقی در روزنامهٔ اطلاعات به چاپ رسیده، به خوبی نشان‌دهندهٔ نیاز نسوان به برنامه‌های هنری و نقش ارزندهٔ وزیری برای جبران این نقیصه است: «ما از این شخص بزرگ تشکر می‌کنیم و مراحمی را که دربارهٔ طبقهٔ نسوان و یک مشت اشخاص بیچاره نموده است هیچ وقت فراموش نمی‌کنیم و این قدم‌های بلند و برجسته‌ای را که تا به حال برای ترقی ما برداشته و تا کنون هم به اصلاح آن کوشش فرموده‌اند امیدواریم که سریع‌تر نموده و به ترقی ما بیچارگان نزدیک‌تر شوند.» (خبر شمارهٔ ۱۴۰)

- وزیری نخستین موسیقی‌دانی است که برای بهره‌مندی بانوان از موسیقی در محیطی سالم، گروه کنسرت اختصاصی زنانه تشکیل داده است. (خبرهای شمارهٔ ۱۵۶ و ۱۶۲)
- وزیری از پیشگامان اندیشهٔ تدوین تاریخ لباس در ایران به شمار می‌رود. (خبر شمارهٔ ۶۷)
- وزیری بعد از عارف دومین موسیقی‌دانی است که به نفع ساخت مقبرهٔ فردوسی کنسرت اجرا کرده است. (خبرهای شمارهٔ ۲۳ و ۲۴ و ۲۷)
- در مدرسهٔ عالی موسیقی به‌جز کلاس‌های مرتبط با موسیقی، کلاس‌های دیگری نظیر خطابت (فنّ بیان) برقرار بوده است. (خبرهای شمارهٔ ۴ و ۲۲)
- تقدیم ترجمهٔ داستان‌هایی در ارتباط با موسیقی به وزیری، نشان از محبوبیت وی در جامعهٔ آن عصر دارد. (خبرهای شمارهٔ ۸۵ و ۸۶)
- وزیری علاوه بر موسیقی، در عرصهٔ تئاتر، پانتومیم، دکورسازی و تزئین صحنه نیز منشأ خدمات ارزنده‌ای بوده است. (خبرهای شمارهٔ ۷۰ و ۷۵)
- وزیری در انقلاب مشروطیت و همچنین در هنگام فتح تهران توسط مشروطه‌خواهان دارای خدمات بسیار ارزنده‌ای بوده که حق این خدمات تا کنون به طور مطلوب ادا نشده است. (خبر شمارهٔ ۲۰۶)
- دربارهٔ اقامت دوماههٔ وزیری در سن‌پترزبورگ و «مطالعهٔ فعالیت‌های هنری» توسط وی در این مدت که چند سال پیش از مسافرت او به اروپا روی داده، اطلاعات مهمی در اختیار قرار می‌دهد که تا کنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است. (خبر شمارهٔ ۲۰۵)

تعمق دربارهٔ این نکته که در زمان حیات وزیری در مجلهٔ اطلاعات ماهانه، شمارهٔ ۸۸، تیر ۱۳۳۴ به چاپ رسیده است، موجب اثبات روایت محمدرضا لطفی از قول عبدالله دوامی و ردّ نظر کیوان ساکت می‌شود.

قبل از نقل این روایت، ذکر این نکته ضروری است که نگارنده علاوه بر این‌که صلاحیتی در ورود به این موضوع ندارد، به‌هیچ‌وجه در مقام اثبات بی‌اطلاعی کلنل وزیری نسبت به ضرب موسیقی ایرانی نیست، بلکه قصد دارد این نکته را عنوان کند که اولاً این عقیده تا چه اندازه در میان موسیقی‌دانان سنتی رواج داشته و در ثانی، با توجه به مندرجات خبر شمارهٔ ۲۰۵ کتاب حاضر، آن روایت صحیح و واقعی بوده است.

روایت یادشده، بدین شرح است: عبدالله دوامی برای محمدرضا لطفی چنین نقل کرده است: «روزی منزل میرزاعبدالله بودیم، حاجی‌خان ضرب‌گیر نیز حضور داشت و استاد در حال نواختن چهارگاه با تار بود و ما نیز در آن بعدازظهرِ گرم به آن گوش می‌کردیم. حاجی‌خان که کمی کسالت داشت، در گوشهٔ اتاق نشسته بود و حالِ این که با استاد همراهی کند نداشت. پس از پایان چهارگاه، در زده شد و آقای علینقی وزیری [وارد شد و] بدون اجازه گرفتن از استاد، تار را برداشت و یک دستگاهِ پرزور را شروع کرد. ما که به استادمان احترام زیادی می‌گذاشتیم بسیار نارحت شدیم، چرا که بدون اجازه و رخصت از استاد اقدام به چنین کاری نموده بود. در انتهای نوازندگی وزیری بود که دیدم حاجی‌خان آرام‌آرام نزدیک آمد و با آخرین مضرابِ تارِ وزیری شروع به خواندن تصنیف ضربی کرد. خدا آن روز را برای هیچ نوازنده‌ای نیاوَرَد. حاجی‌خان با این ضربی‌ها و تصانیف نشان داد که وزیری ضرب موسیقی ایرانی را نمی‌داند. وزیری مرتباً ضرب‌ها را می‌انداخت و خراب می‌کرد. پس از پایان این زورآزمایی، وزیری با دلخوری مجلس را ترک کرد. پس از رفتن وزیری، حاجی‌خان گفت: این جوانِ تازه‌کار و متجدد، حالا از فرنگ آمده تا استاد ما را دست بیندازد.»[۱۳]

پس از چاپ این مطلب، کیوان ساکت نوازندهٔ چیره‌دست تار با این استدلال که ۵ سال قبل از بازگشت وزیری به ایران، میرزاعبدالله فوت کرده بود، این داستان را نادرست دانست.[۱۴]

با چاپ متن کامل مقالهٔ «فتوای من» برای اولین بار[۱۵] توسط نگارنده و دقت در عبارت

۱۳. کتاب سال شیدا، گردآورنده: محمدرضا لطفی، ج ۱، چاپ سوم، انتشارات کتاب خورشید، ۱۳۷۷، ص ۱۷۵.

۱۴. روزنامهٔ همشهری، شمارهٔ ۴۰۳۱، ۲۰ تیر ۱۳۸۵، ص ۱۵.

۱۵. پیش از چاپ متن کامل مقالهٔ «فتوای من» توسط نگارنده در کتاب‌های: *سرگذشت موسیقی‌دانان قزوین* (انتشارات حدیث امروز، ۱۳۸۶، ص ۱۶۹) و *دیوان عارف قزوینی* (انتشارات سخن، ۱۳۸۹، ص ۴۸۳)، گزیده‌ای از آن توسط دکتر محمدابراهیم باستانی پاریزی در کتاب «نای هفت بند» به چاپ رسیده بود که قسمت مربوط به اشارهٔ عارف به گفتهٔ حاجی‌خان مبنی بر ناآگاهی وزیری به ضرب موسیقی ایرانی را دربر نداشت.

عارف مبنی بر اشارهٔ حاجی‌خان به بی‌اطلاعی کلنل وزیری نسبت به ضرب موسیقی ایرانی و صحه گذاردن بر این مطلب توسط خودِ عارف، نگارنده به این نتیجه رسید که روایت عبدالله دوامی برای محمدرضا لطفی رگه‌هایی از واقعیت در بر داشته است. نوشتهٔ عارف بدین شرح است: «پهلوان میدانِ میزانه حاجی‌خان، وقتی که به شما می‌گوید سازت خارج از میزانه است، جواب می‌گویید ضرب تو خارج است. من به شما می‌گویم ضرب او به خارجه نرفته است، خوب بود به جای انقلاب در موسیقی، این عیبِ بزرگ که بزرگ‌ترین عیب برای یک موزیسینی است رفع می‌کردید.» (خبر شمارهٔ ۱۷ کتاب حاضر)

سرانجام با دستیابی به این آگاهیِ کمتر مورد توجه قرار گرفته در خبر شمارهٔ ۲۰۵ مبنی بر این که کلنل وزیری پیش از سفر پنج ساله به اروپا، دو ماه در سن‌پترزبورگ اقامت داشته و در این مدت به مطالعات هنری پرداخته است، مشخص می‌شود که بر خلاف پندار کیوان ساکت، جملهٔ «از فرنگ آمده تا استاد ما را دست بیندازد» مربوط به مراجعت وزیری از سفر روسیه بوده و ارتباطی به بازگشت وی از سفر اروپا ندارد. بر همین اساس، در هنگام مسافرت وزیری به روسیه که به قرینه، پیش از سال ۱۲۹۴ خورشیدی روی داده، میرزا عبدالله در قید حیات بوده و در نتیجه از لحاظ تاریخی، خدشه‌ای بر آن روایت وارد نیست. اما در خصوص رویِ دیگر موضوع، یعنی عقیدهٔ طیف موسیقی‌دانان سنتی مبنی بر بی‌اطلاعی کلنل وزیری به ریتم و ضرب موسیقی ایرانی، بر متخصصین و صاحبنظران است که در این خصوص به اظهار نظر بپردازند.

در این‌جا ذکر چند توضیح مختصر دربارهٔ اخبار گردآوری‌شده ضروری است:

- در برخی موارد، آگهی کنسرت‌ها، اپرت‌ها، ثبت نام هنرجویان و همچنین اخبار مدرسهٔ عالی موسیقی در یک روزنامه طی چند شماره به چاپ رسیده که فقط به نقل یک شماره به عنوان نمونه اکتفا شده است.
- در بعضی موارد، آگهی کنسرت‌ها، اپرت‌ها، ثبت نام هنرجویان و همچنین اخبار مدرسهٔ عالی موسیقی به طور هم‌زمان در چند روزنامه به چاپ رسیده که فقط به نقل مطالب یک روزنامه به عنوان نمونه بسنده شده است.
- تمامی نقطه‌چین‌های موجود در متن کتاب، در اصلِ روزنامه‌ها و مجلات وجود داشته که به منظور جلوگیری از اطالهٔ کلام، جز دو سه مورد که ضروری به نظر می‌رسید، از ذکر این نکته در پاورقی که «نقطه‌چین در اصل است» خودداری شد.
- به منظور سهولت در خواندن، نسبت به اصلاح رسم‌الخط بعضی کلمات همچون «ارتیست، تآتر و تأتر» به صورت شیوهٔ امروزین: «تئاتر، آرتیست» بدون ذکر در پاورقی اقدام شد.

ـ ممکن است هنوز روزنامه‌ها و مجلاتی را بتوان یافت که حاوی مطالب جدیدی دربارهٔ وزیری بوده و از دید نگارنده دور مانده باشد. در صورت دستیابی به چنین مواردی، مطالب نویافته به چاپ‌های بعدی افزوده خواهد شد.

بخش دوم کتاب، اختصاص به اسنادی دارد که از آرشیو سازمان اسناد و کتابخانهٔ ملی ایران استخراج شده است. ۵ سند اول، مربوط به دوران ریاست وزیری بر مدرسهٔ موسیقی دولتی است که به طور حتم دربردارندهٔ نکات جدیدی برای علاقه‌مندان خواهد بود و ۷ سند دیگر (از سند ۶ تا ۱۲) که اهمیت زیادی در شناخت برهه‌ای از زندگی وزیری دارد، مربوط به پروندهٔ واقعهٔ آتش‌سوزی عمارت مدرسهٔ عالی موسیقی در ۷ مهر ۱۳۰۷ خورشیدی است که بر مبنای آن، مالکِ بنا به نام حاج ربیع آقا تبریزی از وزیری به دلیل تأسیس سینما در مدرسهٔ عالی موسیقی و بروز آتش‌سوزی به عدلیه شکایت کرده است.

با توجه به این که تا کنون در مورد واقعهٔ آتش‌سوزیِ مدرسهٔ عالی موسیقی اطلاعات چندانی وجود نداشته و روح‌الله خالقی نیز در جلد دوم کتاب سرگذشت موسیقی ایران در این خصوص به اختصار سخن گفته و آتش‌سوزی را صرفاً ناشی از غفلت دانسته، بازخوانی اسناد این پرونده، اطلاعات بسیار ارزشمندی دربارهٔ این واقعهٔ تاریخی در اختیار قرار می‌دهد و مشخص می‌سازد علت بروز این سانحه، بر اساس تشخیص دادگاه، فراتر از یک غفلت بوده است. روح‌الله خالقی در این خصوص، چنین نوشته است: «پس از این‌که محل مدرسه بعدها به خیابان لاله‌زار انتقال یافت و وزیری در آن‌جا سالنی ساخت، سینمایی برای خانم‌ها دایر کرد. منتها در آن موقع چون فیلم‌های سینما صامت بود، کلنل دستور داد یک ارکستر سه نفری از شاگردان مدرسه در موقع نشان دادن فیلم، آهنگ‌هایی می‌نواختند. [...] جلسات کلوپ موزیکال هم در همین سالن تشکیل می‌شد و درین‌جا چون صحنه‌ای وجود داشت، گاهی بعضی نمایش‌ها و اپرت‌ها هم چنان که بعد خواهید دید داده می‌شد. متأسفانه شبی در اثر غفلتی سالن سینما آتش گرفت و متصدیان سالن چون تمام توجهشان به نجات خانم‌ها بود که آن‌ها را هر چه زودتر از سالن خارج کنند، نتوانستند به فکر اثاثه و لوازم مدرسه باشند. آری هر چه بود سوخت و خاکسترش به چشم حسودان رفت. وقتی خبردار شدم که سالن مدرسه در حال سوختن است، خود را به سرعت به آن‌جا رساندم. موقعی بود که شعله‌های آتش زبانه می‌کشید و مأمورین آتش‌نشانی که در آن موقع هیچ‌گونه وسیلهٔ اطفاء حریق نداشتند، با بیل و کلنگ مشغول خراب کردن بام بودند که از سرایت آتش به خانه‌های مجاور جلوگیری کنند. کلنل و حسنعلی‌خان هم در توی حیاط ایستاده بودند و تماشا می‌کردند.»[۱۶]

---

۱۶. سرگذشت موسیقی ایران، ج ۲، انتشارات صفی‌علیشاه، ۱۳۳۵، صص ۲۳۶ و ۲۳۷.

در یک مرور اجمالی، محتویات این پرونده، عبارت است از:

- شکایت حاج ربیع آقا تبریزی به عدلیه و محکومیت وزیری در دادگاه بدوی به پرداخت خسارت به مالک بنا به دلیل دایر کردن سینما در عمارت بدون اذن وی.
- اعتراض وزیری به دادگاه تجدید نظر و بطلان حکم دادگاه بدوی توسط این دادگاه و تبرئهٔ وزیری.
- فرجام‌خواهی میرزا ابوالفضل طهرانی[۱۷] وکیل حاج ربیع آقا در دیوان عالی کشور و درخواست فسخ حکم دادگاه تجدید نظر.
- لایحهٔ دفاعیهٔ وزیری به دیوان عالی کشور در جواب لایحهٔ وکیل حاج ربیع آقا.
- تهیهٔ گزارش پرونده توسط محسن صدر از قضات دیوان عالی کشور.
- نظر میرزا ابوتراب مولوی نمایندهٔ دیوان عالی کشور مبنی بر فسخ حکم دادگاه تجدیدنظر.
- حکم دیوان عالی کشور مبنی بر فسخ حکم دادگاه تجدید نظر و محکومیت وزیری به پرداخت خسارت به مالک عمارت.

بازخوانی این اسناد مشخص می‌سازد که بر اساس تشخیص و رأی نهایی دادگاه، علت بروز آتش‌سوزی در مدرسهٔ عالی موسیقی، دایر کردن سینما بوده، در حالی که این بنا شاخص‌های ایمنی لازم را برای ایجاد سینما نداشته است.

سند ۱۳ نیز نامه‌ای است از کلنل وزیری خطاب به استاد احمد عبادی که برای علاقه‌مندان جالب خواهد بود.

سخن آخر این‌که چاپ این اثر بدون بررسی روزنامه‌ها و مجلات قدیمی که بعضاً دستیابی به آن‌ها بسیار مشکل است، امکان‌پذیر نبود. از همین روی، از دوست ارجمند و فاضل گرانقدر، جناب آقای عنایت‌الله رحمانی که کریمانه و بدون هیچ‌گونه منت منابع مورد نیاز را در اختیارم قرار دادند صمیمانه سپاسگزاری و قدردانی می‌نمایم.

همچنین مراتب تشکر خود را از جناب آقای پویا دارابی به علت جدیت و درایت در صفحه‌آرایی و ویرایش تصاویر و جناب آقای سیدمحمد موسوی مدیریت محترم انتشارات ماهور که از چاپ این کتاب استقبال کردند اعلام می‌دارم.

مهدی نورمحمدی

---

۱۷. در این پرونده، دو نفر به نام‌های: میرزا ابوالفضل تهرانی و میرزا محمد نونهال تهرانی به عنوان وکیل حاج ربیع آقا معرفی شده‌اند که شاید دلیل این امر، استفاده از حق توکیل باشد. توکیل بدین معنی است که گاهی به دلیل تداخل با اوقات جلسات دادگاه‌های دیگر یا تداخل با مسافرت یا بیماری وکیل، وکیل با اذن موکل وکالت را به شخص دیگری واگذار نماید.